

hogyan az egyenes útjáról letért állatot ismét visszate-
relje, bizony nem mutatkozik. De hát miért? Lehet,
hogyan rövid idő múltával megtudjuk. A természettudo-
mányokat manapság már annyira felkarolták, amnyi a
lelkés művelője, hogy majd csak akad a sok közül egy,
akinek majd sikerül fellelni az állatban az embert.

Gauss Viktor.

Egynémely rovarról.

Csak gondtalan gyermekész, mely a látszatnak szűk
látköréből nem tud kiemelkedni még; a könnyelmű ember,
kit csak a pillanat kellemes vagy kellemetlen behatása
tart lefogva; a fiatal leány, kinek szíve csak a szép iránt
fogékony s minden olyantól irtóztatva fordul el, mit az isteni
kéz neki nem tetsző mezbe öltöztetett — és a tudatlan embe-
rek szoktak zúgolódni a teremtés egynémely alkotása el-
len, melynek hivatását felfogni nem bírván, azt egyszerűen
fölsőlegesnek tartják.

Hányszor hallottam különben okos embereket is, kik
felvetették a kérdést: vajjon mire való Isten teremtményei
közül a czápa, mely csak rettegésére szolgál úgy a tenger
lakóinak, mint az embernek?

Nos, uraim, önök bizonyára ismerik a heringet, sőt
egy-kettőt minden évben el is fogyasztanak belőle. Tud-
ják önök, mi az a hering? Látták önök már a rajt, amely
Szent János éjjelén a tenger színén megindul, millió és
millió hering, szorosan egymáshoz simulva, mint eleven
szigeteket, szárazföldeket, kis világrészeket, melyeket még a ha-
jók sem bírnak áttörni?

Ez az időszak a heringek szerelmének időszaka,
amely vajmi súlyos következményekkel járna a földre, a
tengerre s azoknak minden lakóira, ha a természet örök
rendje nem gondoskodnék az egyensúly helyreállításáról.

Egy heringnek 35—40,000 tojása van! Roppant sza-
poraság, melylyel megközelítőleg sincsen arányban az a

24—25 millió métermázsa évi fogyasztás, amely Európára
esik. E csekély fogyasztás mellett a hering pár év múlva
úgy elrepné a tengert, hogy abban nem maradna víz!*

Segít azonban az embernek az egyensúlyt helyreállí-
tani a tőkegadóc, mely halfaj kiválólag heringgel és szardel-
lával táplálkozik; azonban maga a gadóc is még oly sza-
pora, hogy elárasztással fenyegetné a vizeket, ha nem
sietne segélyére az embernek a tok s egyéb, kevésbbé
szapora halfaj annak fogyasztásában; és hogy ezek fenye-
getőleg el ne szaporodjanak: arról gondoskodik a természet
szép evője, a czápa, amely csak egy-két eleven fiat szül
évenként, de falánkságában és éhségében néha még azokat
is elpusztítja!

Igy áll ez a rend a rovarokra nézve is, amelyek a
szárazföldet őrzik meg az ember számára.

Tekintsünk csak figyelemmel körül az erdő fái kö-
zött s vegyük kissé élesebben szemügyre a mindannyiunk
által nagyon jól ismert szilfát és azt fogjuk találni, hogy
egy 12 éves szil egy év alatt 164.500 magot terem s ha
mi sem gátolná, úgy ez a mag másik 12 év alatt 26.960
millió szilfát teremne.** Megjegyzem, hogy ez a számítás
nem a fa virágaira, hanem a megszámlált gyümölcsökre
van alapítva.

Mi lenne a földből pár évtized alatt ezen fanem el-
szaporodása által, mely ma már csak a legszegényebb fa-
vidéken tenyész, de rövid idő alatt az egész szárazföldet
elborítaná? Mit tenne az ember, az állat, a többi növény-
zet, mely ma a földből él?

Meg lenne zavarva a természet egész rendje; sűrű
erdő borítana mindent, kihalna az egyéb növényzet, majd
a növényevő állatok, melyek nem érnék el a fák koronáit;
kihálnának a ragadozók a kihalt táplálék során, kihalna a
madársereg énekes világa, mert nem lenne rovar; igen,
rovar, hiszen voltaképen a végpontból indul ki okoskodá-
sunk, ez a kis homályos kép a földről, mely azon esetben
állana elő, ha a fák fejei ma megszünnének létezni.

* J. Michelet „La meere”.
** Schrank számításai.

magukat. A „bagoly” is ijedten vonul vissza emberi hangok hallá-
tára; meredten néz maga elé sárga, rút szemével, melyekről
még az iskolában tanultam, hogy „Szegény bagoly nappal vak”
stb. Annál nyájásabban jön élénk azonban a hatalmas „szibé-
riai farkas” vasrácsa mögött; nem szeretném megpróbálni ba-
rátságát.

A „medve-pár” is megjelenik, sziklaodujokból kiezammog-
nak fürdésre és várják az adományt, mert már tudják, hogy
uruk ennélkül nem látogatja meg őket. Előbbi lakójának, „Sa-
munak”, egy hatalmas példánynak a bőre ott díszleg a magas-
laci kastély folyosóján; évek előtt nemesak urának kezét
marta meg, ki majdnem áldozatul esett ezen kedveskedésének,
hanem szaturnoskodott, bocsait szépen felfalta és ezért kellett
bűnhődnie.

Roppant sok vadgalamb van, csak úgy búgnak már haj-
nalban és egész a kastély közelében röpködnek. Künn a mé-
nesben szép lovak csoportját látjuk; összefutnak vagy sorba
állva néznek az idegenek felé.

Legérdekesebb azonban a „cserkészés”, hova kocsi-
indulunk ki. Mindig szerettem az erdőt az ő mélységes csend-
jével, órákig el tudnék benne barangolni. Az úttörő napsugár
csak úgy betéved a sűrűségbe, madarak rebbennek tova, vagy
„magtörő” kopogtat, különben csend van és annak is kell lenni,
a zajos hölgyeket nem szeretik a vadász urak és igazuk is
van. Csendesen haladunk, még a kocsis kerek se zörren, el-
fogja a süppedő talaj; kémlelő szemekkel lesik a vadászok, hol
tűnik elő a vad.

Ott az őz! — bak? suta? ez a sutogó kérdés, — az utób-

binak megkegyelmeznek. Okos szemével perozekig felénk néz,
olyan mozdulatlanul áll, mintha nem is lenne élő állat. A nap-
sugár éri, oly szépen van megvilágítva, jól megnézhetjük, (le
is fényképeztük); látszó nem kell. Egyszerre meggondolja ma-
gát és graciózus ugrásokkal tovairamodik. Ismét egy másik; ez
már óvatosabb, ézi a veszélyt, gyorsan eltűnik. Tovább me-
gyünk s a búzatföld szélén megállunk. Szinte kőmikusan, egy-
szerre két fül, majd egy fej emelkedik ki a búzatengerből; az őz áll
ott, a bak; majdnem farkasszem néz a fegyverrel. De jaj neked!
Felugrik, eldördül a fegyver — s az állat eltűnik. Utána iramodunk,
mert újra felugrik, bár sebezve van szegény pára és még jó
messzire csalja a vadászokat; mi már csak látszóval nézzük
azt a hajszát, amint elibe kerülnek és végre is zsákmá-
nyul esik. Most már ki van elégitve a vadász-ambíció, a többi
állat nyugodt lehet. Pedig még számtalant láttunk utunkban. A
másik erdőségekben nagyon kedves vadászlak áll: a „Dekeny”.
Sok víg órát látott ez is. Régi, érdekes bútorral van berendezve.
Egy magaslatról piros tetejével messze kilátszik, míg verandá-
járól kedves kilátást nyújt az erdőségen túli környékre.

A nap biborszínben nyugvóra száll, apró fehér felhős-
kék úsznak még az égen, az erdő sötétedik s mi újra a kas-
télyba térünk. Az oszlopos tornáczon összejön a társaság egy
kis parthie-ra, van még kedv, hisz nem volt olyan nagy a fá-
radtság.

A tágas előcsarnokban nézegetjük a sok érdekes ki-
tömött vadat; szép gyűjtemény az itten. Ritka szárnyasok, faj-
dok, arany-, ezüst-fácánok, vízimadarak, a magasban sas ke-
ring kis nyúllal karmaiban.

Bölcs kéz szórta őket fajonként, családonként, külön-külön küldetéssel a földön szertesztét s kimért, nagyobb vagy kisebb szaporasággal vannak megáldva, hogy pusztításuk is a teremtés rendjének legyen megfelelő, esetleges túlszaporaságuk ellen pedig fogyasztóik működjenek, az énekes madarak, a megkívánt arányban fentartván a csodálatraméltó egyensúlyt.

A száz éves fenyőerdő betölté hivatását mint erdő, de az életosztón további tengésre készítetné, talán még más ötven, vagy tán száz évig is és haszon nélkül foglalná el a helyét.

Segít tehát a természet: elküldi hernyóinak seregét, mely a fák tüit lerágja s a nedvképződés nem lelvén raktározást a tülevelekben, túltelíti magát a testet, a fa és kérge közé szivárog s elválasztja azokat egymástól. Felhasználja ezt a kedvező alkalmat a rovarok egy másik serege s befűrődik a kérgen át az eleven húsba és azt emésztve, a máris beteg fát halálos agóniába ejti, mely rohamosan segíti elő a véget, mert a rovarok sokasága a betegség nagyságával arányosan nő s később más, kisebb fajta rovarok által, de sokkal nagyobb mennyiségben váltatik fel, melyek azután porrá, televényfölddé örlik azt.

De ekkoron már új, zsenge erdősarjadék árnyékolja be a sirt, melyen azonban az anya korántsem pihen, hanem táplálván mint talaj az ifjú fát, maga is újra él abban.

Mert hiszen minden halálnak nyomában új élet fakad s még az emberi ajkon kilehelt utolsó sóhaj szénsavát is, ha ma nem, holnap fogja fel egy fészlő virágbimbó, vagy más egyéb, ami szénsavtáplálékra szorul.

Hogy tovább fejlődhessék az élet, azért következik be a halál minden szerves lénynél, úgy az embernél, mint az erdő fáinál s mert önhalálát öntudatosan vajmi kevés élő okozza, azért rendeli azt felsőbb hatalom, reá bocsájtván a halál miázmáit rovarok, baczillusok s egyebek alakjában.

S maga a rovar, ha betöltötte hivatását, túlszaporodása ellen más rovarsereg s a madarak működnek közre már akkor, midőn még hernyó alakjában lepi el a fát. Ha pe-

dig már báb alakjában a föld alá bújtak, jön a vadkan, a varjú s kikaparja, kitúrja őket önásta sírjukból s a felémésztésre szánt részt kérlelhetetlenül elpusztítja.

Azoknak a sorsa sem kedvezőbb, melyek a fa kérge alatt báboznak, mert azokat a harkály, a czinege kopogtatja ki onnan; ha pedig már mint kifejldött állatok ülnek ki a kéregre, akkor a zöld, a vörös harkály, s a varjú legelkeseredettebb pusztítóik.

Egész raja a madárseregnek vonul az olyan vidékre, ahol a rovarok túlságosan elszaporodnak; de elvonulnak ismét, ha a túlszaporodott részt megsemmisítették.

Ennyire bölcsen tartja fenn a természet az egyensúlyt. S midőn ezt a bölcs egyensúlyt barbár kezekkel igyekeznek feldőlni az ember, még ő emel panaszt annak rendje ellen!

A vadkant lepuskázza, nem annyira a táplálék szűksége, mint inkább vadászszenvédelmének kielégítése végett; szarkát, varjút ellenségnek tekint s különféle érvekkel indokoltan, örökös háborút visel az erdő és mező minden madara ellen — sőt teljesen hatalmába ejti magát a fát s az erdőt.

A rovarokat azonban sokkal kisebb teremtményeknek nézi, semhogy figyelmére méltatná működésüket; sokkal rejtettebbnek találja zugaikat, semhogy azoknak bizonyos mértékben való pusztítását hasznot hajtó cselekménynek tekintené; hagyja tehát szaporodni őket — s ha soknak találja számukat: a természet beosztását helyteleníti érte.

Pedig aki megfosztotta az erdő uralmától az állatvilágot, annak magának kellene abban a háztartást tovább folytatnia helyette. Elősegíteni a természet működését; a vén, vagy egymást növéjükben háborító fákat irtani; az óralánczra függesztett vadkan-agyarakat, — melyek az erdő földjét szántották, vagy termékenyítő tegyék a lehullott mag kikelésére, — keze munkájával, ásóval, kapával helyettesíteni, vagy pedig meghajolni a viszony előtt, amelyben minden ami él, egymáshoz áll s céljainkat örök rendjével csak látszólag akadályozza, de valójában elősegíti.

K. Ö.

Itt farkas viesorítja félelmetes fogait, melyet a magaslaki „atriumból“ löttek, olyan közel jutott a lakhoz. Ketyegő láb-as óra, fegyverek és agancsok díszítik a falakat. Csak nemrég küldtek Szt.-Iványról a „Lendl-laboratóriumba“ egy igen érdekes madárfajt, „Grus virgo“, mely darufaj nemesak nálunk, de egész Európában nagy ritkaság, hazája a közép-ázsiai sivatag és Dél-Afrika.

Máskor a csobogó szökőkút medencéjénél hűsölünk és hallgatjuk a gróf elbeszéléseit. Mennyi érdekeset hallottunk már ázsiai tanulmányútról és még mindig nem eleget. Hisz olyan élvezetesen, ritka emlékezőtehetséggel beszél nagy útiélményeiről, melyeket talán leírásaiban sem fogunk olvasni.

A kastély termeiben szemléljük az érdekes drága tárgyakat, hisz minden lakosztály meg van tömve műtárgyakkal. Elődjének megkezdett munkáját, a „gyűjtést“ ugyancsak gyarapítja a gróf. Minden világrészből összehordott kincseit rendezí a budapesti múzeumában, mit a nagyközönség is élvezhet már a tél folyamán. Ezenkívül mennyit ajándékozott már különféle czélokra.

A tágas könyvtárban a menyezetig futnak az osztályok, meg rakva régi és új könyvekkel; tudósok ugyancsak buvárokodhatnak itt hét számra. És mégis akadt régebben látogatói között, ki bár napokig élvezte a gróf vendégszeretetét és látta e nagy könyvhalmazt, mégis azt merete írni egy czikkében, hogy Zichy Jenő is csak olyan, mint a többi mánás, „könyvre nem sokat ad“. Ez azután rút dolog volt! Nagy földgömb, nürnbergi láda, albumok, éreztámpa és mindenhol ritka munkák, meg ajánlattal ellátott könyvek vannak összehalmozva.

Ezenkívül a legújabb szellemi termékeket megtaláljuk itt.

Valóban, nagy tudással bír a gróf, mert minden dologról, amiről beszél, még a könyv lapján a számot is előre megmondva bebizonyítja. Érdekes a Zichy-czímeres szalon; az egész berendezése ügyes kézzel himezett szép munka. Itt egy gyönyörű életnagyságú festmény Zichy Edmund gróftól ifjú korában ábrázolja.

Különben számtalan értékes festmény díszíti e falakat. Mészöly Gézának egy óriási képén van megörökítve egy régebbi szent-iváni vadásztársaság, tóparton, szép tájjal. A másik oldalon balatoni táj, így tovább, Telepy, Spányi, Margitay, Paczka és híres külföldi művészek képei, a régi és új iskolából.

A vendégszobák is megakva festményekkel, honi szövészettel, Árvából faragványokkal. Nem hiába „ipar-gróf“ ő, — meg is felel nevének, mert a honi ipart ugyancsak pártolja.

Ott áll még Milán király arcképe, mit hű gróf barátjának ajánl. Sokat időzött itt is a fejedelem; a ház ura gondoskodott vidám vadászatokról; napokig együtt volt az úri társaság és tapasztalták, hogy a király milyen szeretetreméltó volt mindenkihez. Elmúlt, elmúlt. A kruzodoli zárdában pihen ő már, míg hű barátjának mindig elborul a szeme, ha róla beszél.

A kastély közelében a 40 méter magas víztorony örként állott, ebben van a gépezet és rezervoár. Tetejéről pedig el látni az egész megyébe, a távoli heglánczra, Csóka, Nadapra; alatt a park, kastély, gazdasági lakok, akár egy skatulyából szedett játékszerek tűnnek fel.

És újra előállanak a fogatok. Nemsokára feltűnnek „ős koronázási városunk“ tornyai és mi kedvesen eltöltött napok emlékével térünk vissza.

Vértessyné Makfalvy Gizella.